

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Houten windmolen Ma Campagne in Wervik

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Windmolen Ma Campagne, Wervik, Kruisekestraat zonder nummer –
monument (opheffing)

Onderwerp

Benaming: Windmolen Ma Campagne

Adres of ligging: Kruisekestraat, Wervik

Dossier

Type dossier: opheffingsdossier (Gehele opheffing)

Dossiernummer: 4.001/33029/104.1

Bescherming

Beschermd als: monument

Beschermingsbesluit: besluit van de secretaris-generaal van 14 april 1944

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/bsluiten/124>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/12448>

Samenvatting

De bescherming als monument van windmolen Ma Campagne wordt opgeheven omwille van het algemeen belang. De molen is op 4 maart 2024 opnieuw definitief beschermd als monument met een overgangszone in functie van het vrijwaren van de windvang en dus wordt de bescherming van 14 april 1944 opgeheven in functie van rechtszekerheid (het vermijden van een dubbele bescherming).

Datum

Datum: 6/03/2024

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historiek van het beschermde goed	4
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier	5
2.3.1.	Bescherming.....	5
2.3.2.	Beheer.....	5
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.5.	Juridische toestand.....	6
2.5.1.	Adres en kadaster	6
2.5.2.	Onroerend erfgoed	6
3.	Evaluerend gedeelte	7
3.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	7
3.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	7
3.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	7
4.	Bronnen	7
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	8
5.1.	Omgevingsplan	8
5.2.	Fotobijlage	8

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Dit dossier werd opgemaakt naar aanleiding van een typologisch-thematisch evaluerend onderzoek naar windmolens in Vlaanderen.

De Vlaamse Regering heeft zich in het Regeerakkoord (2019-2024) als doel gesteld om te onderzoeken of het behoud van het beschermd erfgoed geslaagd is. De herevaluatie van windmolens (2020-2021) diende hierbij als één van de pilootprojecten. Alle bewaarde traditionele windmolens in Vlaanderen werden in het kader van dit project geherevalueerd binnen een thematisch-typologisch toetsingskader en op basis van de huidige erfgoedwaarden en criteria. De resultaten en methodologie van dit onderzoek zijn terug te vinden in het gepubliceerde rapport: [Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen](#).¹

Op basis van dit onderzoek zijn ook zeven her-beschermingsprocedures opgestart waarbij windmaalvaardige molens opnieuw beschermd worden als monument met toevoeging van een overgangszone in functie van het vrijwaren van de windvang. Deze dossiers zijn geselecteerd op basis van onder meer volgende criteria:

- windmaalvaardigheid;
- huidige windvang (voldoende maar bedreigd of aangetast);
- al aanwezige aandacht en initiatieven voor windvang (bijvoorbeeld in het beheersplan);
- geografische, typologische en chronologische diversiteit van het pakket;
- molentypes die qua windvang kwetsbaar zijn zoals stenen grondzeilers.

Na de definitieve herbescherming van deze molens, worden de oude, dubbele beschermingen als monument opgeheven.

Dit dossier omvat de opheffing van de oude bescherming als monument van de houten windmolen Ma Campagne te Wervik, omwille van de herbescherming van de molen als monument met overgangszone in functie van windvang.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

De houten windmolen Ma Campagne is gelegen in Wervik aan de Kruikekestraat zonder nummer, op de hoek van de Kruikekestraat met de Oude Mesenweg en de Klijtbosstraat.

2.2. Historiek van het beschermde goed²

De locatie van de windmolen Ma Campagne (of Kruikekemolen) is al in 1560 gekend als molenbiotoop. Het figuratief plan van Wervik van Jacob van Deventer geeft ongeveer op deze plaats een standaardmolen aan. Vernield omstreeks 1580 tijdens de godsdiensttroebelen werd pas na 1600 een nieuwe houten windmolen opgericht. Tegen het einde van de 17de eeuw was ook deze molen verdwenen.

In oktober 1735 verkreeg de Wervikse schepen Pierre François Paret van landvoogdes Maria Elisabeth van Oostenrijk de toelating om op dezelfde plaats opnieuw een windmolen op te richten om olie te slaan. Uit het dagboek van schoolmeester en chirurgijn

¹ <https://oar.onroenderfgoed.be/publicaties/OAOE/187/OAOE187-001.pdf>

² DEVYT C. 1966: *Westvlaamse windmolens. Inventaris volgens de toestand op 1 januari 1965*, Brugge, p. 116; DEVLIEGHER L. 1984: *De molens in West-Vlaanderen*, Tielt - Weesp, Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen 9, pp. 400-403; DENEWET L. & HOLEMANS H. 2021: *Kruikekemolen* [online], <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=833> (geraadpleegd dd. 06.02.2023); AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Windmolen Ma Campagne* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/201069> (geraadpleegd dd. 06.02.2023).

Deburchgraave blijkt dat de molen, "*t nieuw stampcot*" genaamd, er reeds in oktober 1733 stond. De Kabinetskaart (1771-1778) van graaf de Ferraris geeft aan dat de oliewindmolen er omstreeks 1775 nog altijd stond. Vermoedelijk leidden de oorlogsprikelen tussen Frankrijk en Oostenrijk op het einde van de 18de eeuw tot de vernieling van de molen. In 1796 werd de molen immers herbouwd.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog bliezen invallende Duitse troepen in oktober 1914 de windmolen op. Na de oorlog lieten de eigenaars Alphonse en Marie Amélie Derreveaux-van Elslande met hun oorlogsschadevergoeding ter vervanging de in oorsprong 17de-eeuwse Knokmolen uit de Dronkaartstraat in Lauwe naar Wervik overbrengen. Voor de ontmanteling in Lauwe en de wederopbouw in Wervik stond Nestor Claeys in, zoon van Jan Claeys, molenaar op de verwoeste Ma Campagnemolen. Bij de heroprichting werd ook de voet ingemetseld. De 'nieuwe' molen fungeerde echter niet meer als oliemolen maar als graanmolen. Om ook bij windstilte te kunnen malen werd op de steenzolder een oude vrachtwagenmotor geplaatst om de twee maalstoelen aan te drijven.

Een hevige novemberstorm in 1940 zorgde voor structurele schade aan de houten standaard. Nestor Claeys versterkte de standaard met twee ijzeren balken die in de standaard werden ingewerkt en met ijzeren banden omsloten. In 1944, het jaar waarin de molen werd beschermd als monument, werd één van de roeden verdekkerd. De oorlogsschade tijdens de Tweede Wereldoorlog beperkte zich tot enkele beschadigde eternietleien aan de voorzijde.

In 1965 stopte Maurice Claeys, die zijn vader Nestor als molenaar was opgevolgd, met windmalen. Voortaan werd enkel nog in een bijgebouw gemalen met de drijfkracht van een dieselmotor. Onderhoud aan de windmolen bleef voortaan volledig uit, met als gevolg dat de lokale overheid in 1973 vaststelde dat "de tand des tijds dit prachtexemplaar in erge mate heeft aangetast".

Omwille van dit toenemende verval besliste de stad Wervik in 1979 de schenking van de windmolen door de eigenaars te aanvaarden. Een geplande restauratie ging niet door, waardoor in 1985 werd in afwachting van een restauratie beslist de molen te ontmantelen. De molenonderdelen werden opgeborgen om als recuperatie- of referentiemateriaal gebruikt te worden. In 1993-1997 vond de windmaalvaardige restauratie uiteindelijk plaats. Sindsdien worden met regelmaat onderhoudswerken uitgevoerd.

2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier

2.3.1. Bescherming

Op 14 april 1944 door de secretaris-generaal van het Ministerie van Openbaar Onderwijs werd de windmolen Ma Campagne beschermd als monument, en dit omwille van zijn artistieke, oudheidkundige, historische en esthetische waarde.

Op 4 maart 2024 werd de molen herbeschermd als monument met een ruime overgangszone in functie van het vrijwaren van de windvang.

2.3.2. Beheer

Rond het ogenblik van de bescherming als monument in 1944 werd één van de roeden van de windmolen verdekkerd. De oorlogsschade tijdens de Tweede Wereldoorlog beperkte zich tot enkele beschadigde eternietleien aan de voorzijde.

Omstreeks 1979 werden aan de molen enkele consolidatiewerken uitgevoerd in afwachting van een restauratie. Het restauratiedossier dat door ingenieur-architect Walter Snauwaert (1928-2011) was voorbereid, ging echter niet in uitvoering.

In 1985 werd beslist de molen te ontmantelen. De molenonderdelen werden opgeborgen om als recuperatie- of referentiemateriaal gebruikt te worden. Door ingenieur-architect Snauwaert werd een aangepast restauratiedossier opgemaakt dat in 1993-1997 in uitvoering ging. Voor deze restauratie werd beroep gedaan op de Gistelse firma Molenbouw Peel, die de molen grotendeels in het atelier heropbouwden. Op de molenbelt werden de vier teerlingen opnieuw opgemetseld. De molenbelt, die aan de kant van de Klijtbosstraat omwille van een straatverbreding deels was afgegraven, werd voorzien van een keermuur. In 1995 werden de eiken standaard en de molenkast geplaatst om vervolgens binnenin de molenuitrusting te voorzien. In januari 1997 werden de roeden met een vlucht van 24 meter aangebracht en in augustus 1997 werd de molen opnieuw ingehuldigd.

In 2004-2005 vonden met het opspieën van de trap en het gevlucht en het nazicht van de kruisplaten, de staak en de zetel enkele beheerswerken plaats. Enkele jaren later, in 2006-2008, voerde de firma 't Gebinte onderhoudswerken uit, waaronder het herschilderen van de molenkast. Stabiliteitsproblemen door waterinsijpeling en een daaruit voortvloeiende verrotting en aantasting door klopkewers noopten in 2008 tot het ondersteunen van de molenkast door molenbouwer Wieme. Al het houtwerk werd vervolgens behandeld tegen klopkewer en houtworm. Tevens werd de steenbalk vervangen en werden de kruisplaat en de teerlingblokken vernieuwd. In 2013 voerde de Nederlandse firma Adriaens Molenbouw enkele onderhoudswerken uit aan onder meer het dak (vernieuwen dakleien) en de windplanken van de roeden. In 2020-2021 werden nogmaals restauratiewerken uitgevoerd aan de wieken.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 21 maart 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Een inspectierapport van de Monumentenwacht Vlaanderen, opgemaakt op basis van een inspectiebezoek op 21 februari 2022, is voorhanden. Behoudens verborgen gebreken bevindt het gehele molengebouw zich volgens dit rapport in een goede bouwfysische toestand. De molen is draai- en maalvaardig en toegankelijk.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Adres en kadaster

Het in 1944 beschermde monument houten windmolen Ma Campagne bevindt zich aan de Krusekestraat zonder nummer in Wervik, bij het kadaster bekend als: Wervik, eerste afdeling, sectie E, perceelnummer 506G.

De kadastrale toestand is gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming. Bij bescherming bevond het monument zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Wervik, art. 1498, sectie E, perceelnummer 506.

2.5.2. Onroerend erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De windmolen Ma Campagne aan de Kruikekestraat zonder nummer is beschermd als monument (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/12448>) met een goedgekeurd beheersplan (2018) en vastgesteld als bouwkundig erfgoed (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/72509>). De molen is in 2024 opnieuw beschermd als monument met een overgangszone (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/175823> en <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/175824>).

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

De houten windmolen Ma Campagne werd beschermd als monument bij besluit van de secretaris-generaal van 14 april 1944 omwille van de artistieke, oudheidkundige, historische en esthetische waarde.

In functie van een betere bescherming van de windmolen Ma Campagne in Wervik, en meer specifiek in functie van het vrijwaren van de windvang, werd de molen op 4 maart 2024 opnieuw definitief beschermd als monument met toevoeging van een overgangszone. De erfgoedwaarden, de beschrijving op basis van de erfgoedkenmerken en -elementen en de beheersdoelstellingen werden geactualiseerd bij deze bescherming.

Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. Gezien er voor de windmolen Ma Campagne een nieuwe bescherming als monument is, wordt de bescherming van 14 april 1944 opgeheven. De opheffing van de bescherming heeft als doel een dubbele bescherming als gevolg van de herbescherming te vermijden. Het algemeen belang vereist dat de burger op duidelijke wijze de rechtsgevolgen moet kunnen inschatten, wat bij deze dubbele bescherming niet het geval zou zijn.

3.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

Er gaan geen erfgoedwaarden verloren van de molen bij deze opheffing aangezien de molen herbeschermd is als monument.

3.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument van de houten windmolen Ma Campagne, Kruikekestraat zonder nummer in Wervik, wordt geheel opgeheven. Het kadastrale perceel gevat door de opheffing is opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

4. BRONNEN

ARCHIEF ONROEREND ERFGOED - Afdeling West-Vlaanderen, Archiefnummer dossier W/00703 (Windmolen Ma Campagne (of Kruikekemolen, Wervik).

DEVLIEGHER L. 1984: *De molens in West-Vlaanderen*, Tielt - Weesp, Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen 9, 447 pp.

DEVYT C. 1966: *Westvlaamse windmolens. Inventaris volgens de toestand op 1 januari 1965*, Brugge, 125 pp.

Opheffingsdossier: Windmolen Ma Campagne, monument

SCHEPENS L. 2018: *Beheersplan onroerend erfgoed. Kruisekemolen, Dadizele*, Architectenbureau Schepens bvba, onuitgegeven studie in opdracht van de stad Wervik.

VANDEWEGHE E. , BECUWE F., DECOODT H. & DE SADELEER S. 2021: *Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen* [online] <https://doi.org/10.55465/WXDM2382> (Geraadpleegd op 04-11-2022).

DENEWET L. & HOLEMANS H. 2021: *Kruisekemolen* [online], <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=833> (geraadpleegd dd. 06.02.2023);

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Windmolen Ma Campagne* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/201069> (geraadpleegd dd. 06.02.2023).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.